

Samhällsklyftor och språkklyftor – hur hänger de ihop?

Anna W Gustafsson

Från 2005 och framåt har inkomstklyftorna successivt ökat i Sverige. Under samma period har också skillnader i livslängd ökat mellan de med lägst och de med högst utbildning. Skillnader i skolprestationer mellan barn från studieovan respektive studievan bakgrund har stadigt ökat de senaste 20 åren, liksom klyftorna mellan skolor med höga respektive låga resultat.

Men vad vet vi egentligen om de språkliga aspekterna av denna utveckling? I mitt föredrag inleder jag med att redogöra kort för sociolingvistikens bidrag till förståelsen av språkliga klyftor. Under 1970- och 1980-talen fanns i svensk språkforskning ett stort intresse för sociolingvistik och för sociala skillnader i språkbruk – här kan till exempel Talsyntax, Eskilstunaundersökningen och ett antal ordförståelsestudier nämnas. Flera av undersökningarna inspirerades av Labovs studier och av Bernsteins teorier om språkliga koder. De senaste decennierna har dock frågan om utbildnings- respektive socio-ekonomisk bakgrund och dess språkliga konsekvenser varit relativt lite uppmärksammat. I min och David Håkansson's studie om ordförståelse i Högskoleprovet kunde vi framför allt konstatera att klyftan mellan äldre och yngre ökade, men vi planerar nu en utvidgad studie av fler verbala delprov där vi även undersöker betydelsen av socio-ekonomiska faktorer, uppväxtort och utbildningsbakgrund.

Internationellt finns det dock en relativt livlig tradition inom literacyforskning som diskuterar betydelsen av socioekonomiska faktorer. OECD:s utvärderingar har på senare tid tillhandahållit information om literacitet hos olika grupper i Sverige – inte minst visade den senaste PISA-mätningen på ökade språkliga sociala klyftor i grundskolan. I mitt föredrag tar jag fasta på detta och återupplivar Bernstein en stund för att diskutera språkliga klyftor i skolans värld. Hur kan man till exempel se på kunskapsmål, betygsmatriser och bedömningsstöd i ämnet svenska i relation till skolans kompensatoriska roll i ett samhälle med ökande klyftor?

Avslutningsvis vill jag tänka framåt och peka ut några områden vi som språkforskare behöver ta reda på mer om för att göra oss relevanta i dagens digitala och globaliserade och inte minst alltmer segregerade samhälle.